

ГЕНДЕРНАЯ СПЕЦИФИКАЦИЯ ТОЛЕРАНТНОСТИ СТУДЕНТА

И. М. Гоян, Ю. Я. Карпюк

Аннотация. Рассмотрена проблема психологического сопротивления личности. Эта проблема разъясняет понятие «психологическое сопротивление» как способность человека анализировать, определять критическую ситуацию стресса, направленную на изменение его влияния и выбор способа преодоления.

В статье излагаются прогностические критерии психологической резистентности, которые являются терпимостью к разочарованию. Его интерпретируют как способность человека преодолевать жизненные трудности, не теряя психологической адаптации, в основе которого лежит способность адекватно оценивать ситуацию и прогнозировать решение. В статье показано сравнение степеней толерантности расстройств и типов гендерных понятий учащихся. Доказано, что средняя и высокая степень толерантности к расстройству характерна для андрогинного типа индивидуумов гендерной идентичности.

Ключевые слова: фрустрационная толерантность, андрогиния, женственность, мужественность, гендерные концепции, гендерная идентичность, психологическая устойчивость

УДК 305 – 055.2

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ПРЕМОДЕРНУ ДОБУ

І. В. ГОРДЕЄВА, аспірант* кафедри філософії
**Національний університет біоресурсів і
природокористування України**
E-mail: gordeeva_iren@ukr.net

Анотація. У статті на основі праць видатних вітчизняних та зарубіжних мислителів відображено послідовність формування ідеї гендерної рівності у концепціях філософів доби премодерну. Показано, що предметом розгляду та аналізу є синкретизм і частково класична теорія патріархату та її вагомий вплив на ідею гендерної рівності. Акцентовано особливу увагу на загальні принципи філософської теорії, сформульовані ще у часи античності і наслідки впливу такої філософської традиції на формування нових філософських систем, що з'являються у Середньовіччі та в епоху Ренесансу.

* Науковий керівник – доктор філософських наук, доцент С. В. Сторожук

© І. В. Гордєєва, 2017

Ключові слова: *гендер, гендерна рівність, гендерна теорія, гендерна ідентичність, стать, патріархат, синкретизм, жінка, чоловік, гендерні ролі*

Актуальність. Аналіз проблеми гендерної рівності вимагає історико-філософського розгляду і вибору найбільш відповідного підходу до дослідження. Не маючи опори на історико-філософські тенденції розвитку суспільства, складно обмірковувати сучасні дискусії навколо проблеми. Тому, важливо здійснити комплексний аналіз найбільш впливових філософських течій та шкіл доби премодерн. Оскільки світогляд доби премодерн напівсинкретичний, то використання здобутків цієї доби буде некритичним, особлива увага акцентується на відповідному місці людини в цій епосі. Для того, щоб зуміти розв'язати протиріччя у питаннях статі та гендеру і гендерної рівності на сучасному етапі розвитку суспільства слід звертатись до витоків історії та філософського мислення, щоб зрозуміти парадигму мислення премодерну.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Здебільшого проблема обраної теми наукової статті знайшли своє відображення у таких авторів як О. П. Власова, В. Л. Петрушенко, Н. І. Білокопитова, С. В. Сторожук, Н. О. Бондаренко, М. Майор, С. В. Геращенко, Н. Д. Чухим, І. Є. Ворчакова, С. Айвазова, О. Кулачек та ін.. Проблема розглядається з точки зору гендерної рівності як чинника демократичних перетворень, також звертається особлива увага на проблематику статі, її виникнення та генезу, теорія гендерних досліджень, філософські концепції суспільного статусу жінки в західній культурі. Усі ці аспекти розглянуто та проаналізовано в історико-філософському вимірі даної проблеми, охоплюючи усю добу. Окрім того проблему висвітлювали такі філософи як Піфагор, Платон, Арістотель, Августин Блаженний, Фома Аквінський, Ф. Олександрійський та ін..

Мета дослідження – виявлення проблеми гендерної рівності у історико-філософському ключі в епоху премодерн та особливостей розвитку ідеї гендерної рівності цієї доби.

Результати дослідження та їх обговорення. Премодерн – одна із парадигм мислення, що являє собою систему уявлень відносно того, як влаштований світ. Світ має об'єктивний, розумний устрій. Впорядкованість в світі стала можлива завдяки всесвітньому розуму. Це джерело порядку знаходиться за межами нашого можливого досвіду. Знання про світ можна добувати раціонально, спостерігаючи за ним і отримуючи про нього інформацію. Однак раціональне пізнання ніколи не дасть по-справжньому істинного знання в силу того, що все ідеальне і справжнє знаходиться за

межами «видимого» нам світу. Відповідно в теорії, якщо вдається заглянути за ..., тільки в містичному досвіді, то тоді отримати істинне знання можливо [5].

Насамперед слід розглянути міфологічний світогляд як найпершу форму світогляду, в якому чільне місце займав синкретизм, як «злиття всього із усім» [9]. В той час діяв закон партиципації (від франц. *participation* – співучасть, причетність) – поняття, введене Л. Леві-Брюлем для позначення основного закону «пралогічного мислення» [4]. Таке мислення, згідно з Леві-Брюлем, виявляє повну байдужість до логічного закону протиріччя, допускаючи поєднання протилежностей в одному уявленні. Ототожнення на рівні колективних уявлень протилежних предметів і поєднання протилежностей в рамках єдиної думки і є цей закон, який керує асоціаціями в первісній свідомості [4]. Таким чином, міфологічне мислення повністю заперечувало поняття «я», оскільки тоді було лише уявлення «ми» як щось невіддільне у родовій общині, злиття людини з природою, яке характеризувалося впорядкованістю на відміну від хаосу, що вже був поза межами общини. Тому нерівності як такої не було, соціальні ролі і жінок і чоловіків були наперед визначеними. Безпосередній зв'язок з поняттям рівності має обряд ініціації (перехід від дитинства до дорослості), який обґрунтовує з'яву рівності вже у статусі дорослої людини. Якщо втратиться чоловіче начало, втратиться і жіноче, бо вони взаємозалежні у міфологічному світогляді.

Новітня європейська філософія у питанні щодо жінок насправді бере свій початок ще у філософській думці античності.

Погляди Піфагора відносно соціального статусу жінки будувались на протиріччях. Дослідниця О. Кулачек підкреслює його егалітарну позицію: «Жінки як стать, – твердив Піфагор, – за самою природою своєю схильні до благочестя». Тим паче, до товариства, яке заснував філософ, жінок та чоловіків приймали нарівні, спосіб життя теж не різнився і власність була спільна. З іншого боку, російська дослідниця С. Айвазова має протилежну думку стосовно поглядів Піфагора на стать та рівність і підтверджує це тезою самого мислителя: «Існує позитивний принцип, який створив порядок, світло, чоловіка, і негативний принцип, який створив хаос, сутінки і жінку» [8].

Одним із перших, хто доводив необхідність рівноправності статей у суспільстві, був давньогрецький філософ Платон. У праці «Держава» Платон розвинув ідею про рівноправність чоловіків і жінок: «Однакові природні властивості зустрічаються у живих істот тієї й іншої статі і за своєю природою як жінки, так і чоловіка можуть брати участь в усіх справах» [6]. Але ця точка зору була скоріше

авторитарною, ніж демократичною, оскільки рівноправність Платон визнавав лише для кращих: правителів і стражів. Він також обстоював спільність жінок, дітей і побуту, регулювання шлюбних відносин, виступав за державне виховання дітей [6].

У праці «Закони» Платон теж підняв проблему рівності статей. Він виступав за рівне виховання жінок із чоловіками, навчання їх військовій справі. Жінкам виділялись окремі сфери діяльності – виховання малолітніх, нагляд за шлюбами та навчання молоді [7]. Але тут жінка не мала права втручатися в державні справи.

Таким чином, Платон, розробляючи свою ідею держави, не виходив за рамки грецького права та звичаїв у питаннях, пов'язаних із місцем та роллю жінки. І хоча Платон був далекий від ідеї зрівняння жінки в правах із чоловіком, усе ж таки він високо цинив розумові здібності жінок і вказував на обов'язок держави зробити її становище відповідним її природному призначенню.

На противагу Платону, Арістотель був мислителем, який задав «метафізичну парадигму» трактування жінок. Чоловіка він розглядав як активну форму, а жінку – як пасивну матерію, тіло [3]. Жінку Арістотель вважав істотою більш низького порядку, ніж чоловік, тому відносини в сім'ї, на його думку, повинні будуватися на пануванні чоловіка над жінкою, однак він підкреслював, що жінка не є рабою чоловіка. Оскільки жінки, в принципі, є здатними до прийняття суспільно-політичних рішень, вони займають становище вище від рабів [3]. Захищаючи сувору одношлюбність, Арістотель вважав, що держава буде тим міцніша, чим міцніше буде сім'я.

Арістотель має свою думку на походження жінок і чоловіків і стверджує, що жінка з'являється на світ тоді, коли процес зростання ще не повністю укомплектований згідно з його природною моделлю. Тому за Арістотелем дефективним чоловічим є особливості жіночого взагалі.

Арістотель визнає природну підпорядкованість жінки і її нездатність до керівництва, що притаманне жінкам «від природи». Риси, які визначають жіночу стать – це її підкорення чоловікові-керівникові, тілесна слабкість, пасивність, схильність до ведення домашнього господарства, скромність та поміркована натура і навіть покірна хоробрість. Відмінність чоловіка від жінки Арістотель у «Політиці» пояснює наступним твердженням: «Так і чоловік відносно жінки: перший за своєю природою вищий, друга – нижча, і ось перший править, а друга – підпорядкована. Цей же принцип з необхідністю повинен діяти і у всьому людстві» [1].

В Арістотеля держава – це соціальний устрій як продовження природного порядку і цей факт передбачає ієрархію у всьому, що породжує суспільство. Поліс (місто) має органічну природу, а сім'я як

його перша клітина допомагає розвитку таких функцій жінки як сприяння благу, якого сама ніколи не досягне. Таким чином, жінка – просто засіб до досягнення цілі.

Отже, античні мислителі-класики, висловлюючи грецькі настрої відносно місця жінки в суспільстві, так і не змогли піднятися вище домінуючих тоді звичаїв і норм суспільного співжиття. Безперечною їх заслугою було те, що вони підняли питання рівності жінки і чоловіка, висловили думки про можливість участі жінок у громадському житті. Водночас давньогрецьке суспільство ієрархічне, проте в грецькій сім'ї чоловік і жінка, як представники людського роду, рівні. В сім'ї стосунки «чоловік – дружина» є частиною єдиної організації, а функції всіх членів сім'ї спрямовані на досягнення спільного блага, що його визначає керівник сім'ї, чоловік [8].

Християнське бачення світобудови відбувається на основі акту творення між трьома константами – Бог, світ і людина. Людина уподібнюється Богові. Людина так чи інакше залежить від Бога, оскільки Бог є тут і тепер. На основі цього виникає громада християн, тобто це рівна громада людей – і чоловіків і жінок. Християнська громада складається із братів і сестер, як дітей чи рабів Божих, як чоловіків та жінок, які є рівними, бо в данному контексті ієрархія відсутня.

У християнській громаді з'являється хтось, хто задає ієрархічну структуру світу – церква поклоняється Христу, чоловік – Церкві, а жінка підкоряється чоловікові. Є, з одного боку, град земний – Царство диявола (держава) і з іншого – Церква, як у філософії Августина і його Два Гради. У земному граді існує несправедливість, оскільки це Царство диявола. На основі цього формується соціальна ієрархія. А відтак все Середньовіччя є ієрархічним. Безшлюбна жінка і безшлюбний чоловік – рівні.

Гностичні уявлення про стосунки між статями і шлюб найбільше притаманні західному християнству, наголошував Августин Блаженний. Жінку філософ звинувачував у гріхопадінні людства і називав її знівеченим чоловіком.

Аквінський Ф. у дусі Арістотеля проголошував, що жінка – «це невдало зліплений чоловік», «випадкова істота» [10]. Філософ продовжував традиції Св. Августина і Ф. Олександрійського, які протиставляли маскуліність та фемінність, раціональність та емоційність, форму і матерію, душу та тіло. Таким чином, середньовічна християнська філософія є традиційно незмінною у відношенні до жінки. Хоча брати і сестри рівні перед Богом, але це у світі райському, земне ж життя вимагає чіткого ієрархічного поділу, де є держава і її закони.

Християнське вчення оголосило рівність жінок і чоловіків, але не перед державою, а перед Ісусом Христом. Ось що Апостол Павло говорить у посланні до Галатів: «...нема чоловічої статі, ані жіночої, – бо всі ви один у Христі Ісусі!» [2]. Разом із визнанням провини жінки у гріхах людського роду, її онтологічної вторинності, християнство все ж залишало жінку у підпорядкуванні чоловікові. Апостол Павло вчив: «А жінці навчати я не дозволяю, ані панувати над мужем, але бути в мовчанні. Адам бо був створений перший, а Єва потому. І Адам не був зведений, але, зведена будучи, жінка попала в переступ» [2].

Таким чином, зробивши певний крок уперед у зрівнянні жінки з чоловіком, все ж таки рівність жінок у християнстві мала обмежений характер. Становище жінки змінилося, коли християнство стало державною релігією. Апостольське вчення перетворювалось у закон новими проповідниками, що говорили від імені Бога. Тому законом стало підпорядкування жінки своєму чоловікові. Церква вважала жінку неповноцінним створінням, розглядаючи її лише як «засіб дітонародження». Фома Аквінський заявив: «Жінка – бур'ян, що швидко росте, вона неповноцінна людина, тіло якої лише тому швидше досягає повного розвитку, що воно меншої вартості і що природа менше з ним займається» [3].

Висновки і перспективи. Отже, епоха премодерну відображає доволі цілісну картину на гендерну рівність. Спільним об'єднавчим елементом премодерну, який охоплює міфологічне, античне суспільство та Середньовіччя є напівсинкетизм та пріоритет віри. Премодерн акумулюється в традиційному суспільстві, хоча міфологічне та античне суспільство не можна назвати абсолютно традиційними, але це саме те тло на якому постає традиційне суспільство.

Таким чином, основними характеристиками премодерну є традиція, що апелює до принципу одвіку, який притаманний міфу та дещо менша традиційність – антична, якій притаманна підкореність космосу греками; віра в надчуттєве, що характеризується одночасною появою ієрархії та християнства періоду Середньовіччя. Отже, доба премодерну відображає традиційне ієрархічне суспільство, в якому здебільшого панує чітка соціальна ієрархія, в якій чоловік займає вищу позицію від жінки через наперед задану гендерну роль. Проте чоловік і жінка у сім'ї, як представники людського роду, рівні і обидва працюють на досягнення спільного блага та рівні як брати і сестри перед Богом.

References

1. Aristotel (1983). *Politika [Politics]*. Moskow: Myisl, 375–645.

2. Bibliia (1992). [Holy Writ]. Kiev: Vyd-vo Ukrainskoho Bibliinoho Tovarystva, 220.
3. Bondarenko N. O. (2011). Istorychni aspekty rozvytku vchen pro prava zhinok [Historical aspects of the development of the doctrine of women's rights] Forum of law, 2, 87–96.
4. Encyclopedia of epistemology and philosophy of science. Dictionaries and encyclopedias on Academician. Available at: <http://ampr.diit.edu.ua/article/view/87306>.
5. About premodern, modern and postmodern. Available at: <http://philosophystorm.org/forohelg/3604>.
6. Platon.(1971). Gosudarstvo [Polity], Moskow: Myisl,360.
7. Platon. (1972). Zakonyi [Laws], Moskow: Myisl, 388.
8. Chukhym, N. D. (2004). Problematyka staty: vynyknennia ta geneza [Gender Issues: Origins and Genesis]. Kiev: "K.I.S.", 536.
9. Storozhuk S. V., Hoian I. M. (2016). Davnohretska «Fiuzys» yak osnova hendernykh stereotypiv [Greek «ΦΥΣΙΣ» as the basis of gender stereotypes]. Anthropological measurements of philosophical research, 10, 79.
10. Vorchakova, I. YE. (2010). Filosofski kontseptsii suspilnoho statusu zhinky v zakhidnii politychnii kulturi: vid antychnosti do marksyzmu [Philosophical Concepts of the Social Status of a Woman in Western Political Culture: From Antiquity to Marxism]. Gilea, Scientific Herald, 34, 456.

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА В ЭПОХУ ПРЕМОДЕРН

И. В. Гордеева

Аннотация. В статье на основе трудов выдающихся отечественных и зарубежных мыслителей отражена последовательность формирования идеи гендерного равенства в концепциях философов эпохи пре-модерна. Показано, что предметом рассмотрения и анализа является синкретизм и частично классическая теория патриархата и ее существенное влияние на идею гендерного равенства. Акцентировано особое внимание на общие принципы философской теории, сформулированные еще во времена античности и последствия влияния такой философской традиции на формирование новых философских систем, которые появляются в Средневековье.

Ключевые слова: гендер, гендерное равенство, гендерная теория, гендерная идентичность, пол, патриархат, синкретизм, женщина, мужчина, гендерные роли

THE PROBLEM OF GENDER EQUALITY IN PREMODERN TIMES

I. Hordieieva

Abstract. In the article on the basis of the works of prominent domestic and foreign thinkers, the sequence of forming the idea of gender equality in the concepts of philosophers of the premodern age is reflected. It is shown that the subject of review and analysis is syncretism and, in part, the classical theory of the patriarchy and its significant influence on the idea of gender equality. Special attention is paid to the general principles of philosophical

theory, formulated at the time of antiquity and the consequences of the influence of such a philosophical tradition on the formation of new philosophical systems that appear in Medieval.

Keywords: *gender, gender equality, gender theory, gender identity, gender, patriarchy, syncretism, woman, man, gender roles*

УДК 394.014:304.3

МІСТО ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР: ЯКІСНІ ОЗНАКИ

І. Г. СИДОРЕНКО, кандидат філософських наук,
доцент кафедри культурології

**Національний університет біоресурсів і
природокористування України**

E-mail: limans@i.ua

Анотація. *Розглянуто якісні зміни, що супроводжують процес творення міст. Акцентовано увагу на особливості міського способу життя, яке полягає у формуванні міської ментальності. Визначено чинники, завдяки яким відбувся перехід від традиційної до модерної України.*

Ключові слова: *місто, містяни, творча праця, міська ментальність, зіткнення відмінностей, соціальна взаємодія, драматизм*

Актуальність. Історія цивілізації – це, передовсім, історія міст. Український історик Я. Грицак говорить про міста як про ключові елементи людської історії, у просторі яких саме й твориться та переживається історія.

За постановки завдання дати універсальне означення міста як об'єкта з визначеними характеристиками, необхідно врахувати особливості законодавств різних країн, які виходять з власних підстав розуміння міста, а також той факт, що критерії змінюються відповідно до різних історичних епох та процесів. Так, сучасні процеси урбанізації розмивають традиційне розуміння міста як соціо-просторового процесу (відповідно до якого містом вважається спільнота міських жителів, яка живе в якомусь сталому поселенні на якомусь постійному місці) або ж населеного пункту певного розміру з певною кількістю населення. Аналіз чисельності населення українських міст демонструє, наскільки різними є фізичні ознаки